

II. tečaj V četrtek 17. veliki ga travna. 20. list
1849. I. polovice.

Popotnik.

(J. Strelova pesem.)

Popotnik pridem čez goró,
Od doma jemljem še slovó,
In kamor se okó ozrè,
Povsod se mi nov svet odpre.
Tud tukaj sonce gré okrog,
Dolino vidim hrib in log;
Pa solnce naše bolj bliší,
In hrib naš lepši zelení.

Tud tú cvetó cvetličice,
Po njih šumé čebelice;
Pa naših rož je lepši cvet,
Čebelic naših slajši med,
Skoz mésta hodim in vasi,
Povsod drugač se govori;
Jez, ptujc, nikogar ne poznam,
In vsred ljudi povsod sim sam.

Prijatli se objemajo,
Pojejo, si napivajo;
Jez grem po poti tih mem' njih,
Vse prazno v persih je mojih.
Možé se in se ženijo,
Veseli so, in ukajo;
Pa meni raste rožmarin
V ljubi moji domovin'.

Dežela ljuba, kje ležiš,
Ki jezik moj mi govoriš?
Kjer znanci moji še živé,
Prijatli moji v grobih spé?
Zdihujem, prašam vedno: kje?
Prijatli, k vam želi srcé!
Perute imeti si želim,
De k vam domú, ko ptič, zletím.

Hudodelstvo matere pride po njenim otroku na dan.

(Konec.)

Vést jê „mlinarici“ storjeno hudodelstvo tako pe-
koče očitala, da ni mogla celo noč ne očesa stisniti.
Vedno ji je strašna podoba vmorjeniga jermenarja v
kervi pred očmi plavala. „Oh kaj sim storila! kaj sim
storila!“ zdihuje. Neizrečeno jo vest peče.

Mož še le drugo jutro iz mlina domu pride. Komaj čez prag stopi, mu teče hčerka naproti in pravi po otročje: „Tate! naša mamica so pa snoči enimu možu glavo sèk.“ — „Kaj govori dete?“ vpraša plašno oče, in se serpo ozíra po ženi in po hiši. „Tiho, tiho, dragi mož! zdaj smo bogati. Odsihmal se ti ne bo treba več tako truditi.“ (Iz vleče iz skrinje jermenarjev opasníj z denarji.) „Vidiš koliko denarjev je v njem?“ Mož to slišati in znani opasníj viditi, si zakrije z obema rokama oči, se verže obupno tje na stol, in prevelike žalosti kot otrok milo joka, rekoč: „Žena moja, žena moja! kaj si mislila, kaj si mislila, da si se tako spozabila! Bog se vsmili mene, Bog se vsmili tebe, Bog se vsmili tvoje revne duše!“ Žena je moža tolažila in tolažila. Ali njena tolažba in pa nič. On si je mislil: Kar se ne stori, se ne zvé. Kolikorkrat so se njegove oči z njenimi spogledale, tolikrat so mu solze v nje stopile. Moja žena je morivka! — ta misel mu ni dala miru, ne pokoja. —

Čez štirinajst dní potem vidijo popotniki kakih sto korakov za mlinarjevo kerčmo veliko krokarjev gori in doli letati. Slehern, ki se je na tla spustil, je nekaj v kljunu nazaj nesil. Grejo gledat, kaj da bi bilo. Kaj najdejo? Mertvo jermenarjevo truplo. Krokarji so ga bili zadišali, so rezje razkopali in meso kljuvali.

Popotniki si prec mislijo, da je bil nesrečni mož pred ko ne v bližnji kerčmi vmorjen. Te misli so mogli toliko več biti, ker je bilo truplo v plahto zavito. Zares najdejo slab kervav sléd proti kerčmi. Se podajo v hišo. Pa komaj stopijo čez prag — glej čudo — jim teče deklica naproti in jih, kakor uno jutro očeta, nagovori: „Naša mamica so pa undan enimu možu glavo sèk.“ Popotniki se zdaj nič ne pomišljujejo. Zvéžejo in peljejo ženo v Karlovec do sodniga stola, kjer je svoje hudelstvo obstala. K smerti je bila obsojena. Na pol mrtva se verže po zaslišani strašni sodbi na kolena in z vzdignjenimi rokami sodnike prosi, da bi je le k smerti ne obsodili. Ali sod-

niki so djali: „Postava pravi: glavo za glavo. Mi ne moremo pomagati.“

Dobila je tri dni odloga, se k smerti pripraviti in svoje posebne želje razodeti. Želela je še enkrat na tem svetu s svojim možem govoriti, sosebno pa svojo ljubo hčerko zadnjikrat viditi. Oboje ji je bilo privoljeno. — Mično je jemala slovo od moža, še mičniše od premile hčerke. Več kot dvajsetkrat je nedolžno deklico na materne persa pritisnila, več kot stokrat jo poljubila (kušnila). Jok pobitiga moža, nesrečne žene in nedolžne deklice o tem zadnjim slovesu bi bil celó kamnito serce omečil. — Po stari navadi, kakor je še dan današnji pri hudodelnikih k smerti obsojenih pripušeno, so jo hodili ljudje odločene tri dni obiskovat, so ji denarje darovali, za ktere se pottlej sv. maše berejo, in ji jedí znašali, ki jih je zaželela.

Tretji dan zjutraj se valí velika množica ljudi na Karlovsko polje. V sredi se pelje voz. Na vozu sedí žena blédih prepadenih lic, zraven nje duhoven s podobo svetiga križa v rokah, ki skesano ženo za uno življenje pripravlja in tolaži, ker pravi: „Naš vsmiljeni gospod in odrešenik je desnemu razbojniku še na križu sveti raj obljubil, ker se je svojih pregreh resnično kasal.“ Okoli voza stojé vojšaki. Kdo da je bila ta žena, mi ni treba praviti. — Ko se voz na polje pripelje, so bile vislice že postavljene. Pri njih stoji z vojaško stražo obdani rabelj v rudečim plajšu. Še enkrat se bere hudodelnici sodba vpričo vsiga ludstva. Duhovni ji dá poslednji blagoslov. Zdaj stopa nesrečnica vsa skesana po stopnjicah do vislic. Kot šiba na vodi se ji tresejo noge. Na zadnji stopnjici se oberne k gledavcam, ki jih je bila cela tmà. Povzdigne besedo. Jim razloží vse natanjko, kakó in zakaj da je bila strašno hudodelstvo dopernesla. Nazadnje pravi: „Moja prevelika lakomnost denarjev je moje sramotne smerti kriva. Predragi ljudje! posebno pa ti, slabji ženski spol! in ti premila mladost! ne dajte té gerdi lakomnosti čez vaše serce gospodariti in se nikdar nesrečnemu denarju zapeljati, ako nočete tako žalostne

smerti storiti, kakor jo bom jaz zdaj zdaj mogla.“ Potok solz se ji vdere o teh besedah po obrazu. Z njenimi solzami se združi žalostni jok brezšteviline množice.

Zdaj se žena spet proti vislicam oberne. Rabelj nategne verv, — pritisne glavo, — zatilnik počí — nesrečna „mlínarica“ mrtva na vislicah visí. Še le zvečer jo rabeljnovi hlapci pod vislicami pokopljejo.

To se je zgodilo pred dvajsetimi leti. Eden izmed gledavcov mi je to resnično zgodbo sam povedal.

Mladi bravci! mlade bravke! ko bi vas vtegnil kedaj nesrečni denar motiti, da bi zavolj njega kaj hudiga storili; spomnite se ravno povedane strašne zgodbe, grozne smerti. Hudodelstvo matere je prišlo po njenim lastnim otroku na dan. Zares, skoraj vsako še tako skrito hudodelstvo poprej ali pozneje na svitlo pride. Če ne tukaj, gotovo pa na unim svetu.

Kar svét ima zdaj skrito,
Bo enkrat vsim očito.

J. Navratil.

Pasja steklína,

(Po spisu gospoda Dr. Bleiweisa, žvinskiga zdravnika, v Novicah
léta 1847.)

Akoravno se vsaki čas léta pasja steklína primeri, pozimi, spomladi, poleti in v jeseni, se je je vender poletniski čas nar bolj bati. Torej bomo svojim bravcam poduk podali, kakó se pasja steklína spozná in kakó zoper njo ravnati.

Steklína, strašna pasja bolezen, popade sama po sebi le pasji in mačji ród vsaciga plemena, spola in starosti, in vse živali pasje in mačje narave, to je lesjaka, lesico, volka, volkulo in take. Popade pa tudi in se vcépi drugim ne pasjim živalim, in ljudém, po stéklím vgrizku, ali oblizku, ali po oslinku ranjene kože. — Kakó se ta strašna bolezen spozna?

O prvi nar manjši stopnji steklíne je pes nekako žalosten, otóžen, mrtvičen; tiho renčí, in njergá, je lén, ne mara za besede gospodarjeve, ne miga z répam, bojí

se svetlobe, po kotih se potika. Ne laja, le renči in herpa, oči so mu kalne, rép in ušesa mu visijo, ne jé rad; téka in zijá, hapa in hlastá po sapi, iše hlada; skače ohladit se v vodo. Tak ne vgrizne, če ga ne zdražiš: pa nevaren je, upati mu ni. — Taka je tiha steklína; ali skernobna in žalostna je: nič mu hudiga ne vidiš, in bóžáš ga še, zaupaš mu, pa ti jo zasadí pošastno smert.

Druga stopnja steklíne je bolj očitna. Ob taki je pes v čevih ves zapert, ima vročino, akoravno kaj iztlači iz sebe, je govna vsa terda, tiši ga, in komaj jo iztiši. Nos je suh in vroč, oči kalne, rudeče, prékaste, steklene. Laja malo in še to hrépasto, v kolo vertoglavi, in se hlastá in šavsá po répu. Gospodár mu nič kaj ni mar; če se mu znabiti kterikrat zjasni glava in se mervico zvé, ga pogleda, se mu dobrika in prikupuje, ali ta doba je nar bolj nevarna, takrat ga nar rajši vgrizne. Kmalo pa se spét ne zvé, in gospodar naj ga še takó kliče, vtakne se mu v kót. Nič več ne spi, le dremlje z odpertimi očmi, in se straši dremaje. Léta za muhami in metulji, hapa po njih, popada kuretino in drugo perutnino. Liže si gobec, ploská z jezikam, se krémži in viha zgornji žnábel, čista voda se mu cedí iz gobca; popréčava z očmi po strani, ječi in cvili; skernoben je drugim psam, se igrá z njimi, pa jih naglo popade. Zadnjič mu je gospodár neznan, ne mara, ne čísla ga več.

Nar strupeniši steklína pa je taka le: Pes je zmiram plašnejši, nepokojniši, oči mu po divje stermijo, okróg čeljusti in oči otéka; jezik je rudeč, vnét, ali pa svinčenast, se mu zatrepetáva, visi iz gobca, vedno zijá. Hodi, tava, glavo obéša, se opotéka, pada ob tla, pa se spet pobéra. Ne laja, zarenčiva, zarohuiva; ogluší, zastonj ga kličeš; če pa še kaj sliši, ti bo le glavo po strani troho zavil. Beží in bojí se včasih, pa (dobro si v glavo vtisnite!) ne vselej vode, mokriga, in vsiga svetliga. Malo jih je, de bi vodo pili, pa so vender, ki se jim ne merzí, in ki jo radi hlastajo. — Zdaj se pes nič več ne vleže; tava, gléda in préka po strani s pobitim križem, s potepenim

répam med stegni. Hujša in tanjša se. Konec pa je skorej vsaciga drugačen: jih jè, ki jih kólje, grize, ki divjajo in razgrajajo pred smertjo; jih jè pa tudi, ki jo práv mirno sklénejo. Večidel steklim psam svinčenast jezik visi iz góbca, in nekterim péne tečejo, solzé derejo, in dlaka se jim šetini; psi mu bežé, on pa omedleva, péša, tava, opotéka se, in božjast ga zlomi. Ne preživi vsak vseh teh stopenj, marsikteri doide po tihi steklini, ki se mu malo pozná; pa vsaciga nazadnje hudo suče, vsak poječava, tuli, je božjasten, in grize krog sebe, če le še zamore čeljust gibati in gristi.

(Dalje sledi.)

S o l n c e.

Deveti pogovor.

Popoldne po šoli se snidejo otroci pri kamnati mizi pod Boštjanovo lipo pred hišo. Boštjan se ravno pod njo z mad tiko v roki sénči.

Nežika. Boštjan! ali vas danes še gerlo boli?

Boštjan. Hvala Bogu, nič več.

Nežika. Jez sim se že bala, de bi ne zboleli.

Janezek. Kakó pa, de vam je tako vroče?

B. Na vertu sim nekaj kopal, je pa solnce zlo pripékalo.

Matiček. Stari oče! ali ne bomo zdej dalje od solnca brali, kakor ste včeraj rekli?

B. Le prinesi „Novice.“ Saj veš za nje.

Matiček. (Prinese bukve rekoč:) Ali smem jez dalje brati? Jez še nisim.

B. Le beri, pa lepo, počasi in naglas.

Matiček (potem, ko mu Nežika pokaže, kje de je nehala:) „Navadno pravijo: čisto in brez madeža kot sonce; — res je, de se sonce s prostimi očmi čisto vidi; z okrepčanimi vidijo pa zvezdogledi velike in černe madeže na njem, in sicer nektele bolj stanovitne, na prostor večí od Evrope, druge pa hitreje preidejoče. Po tacih bolj stanovitnih madežih so se zvezdogledi prepričali, de se sonce okoli svoje podvóze v 25 dnéh in pol po enkrat oberne

ali osuče; zvezdogledi menijo, de v dobrih žitnih letinah je po več taci černih pa preidejočih madežev na soncu viditi.“

Nežika. Oh, kako je to vender čudno!

Tonček. Kaj pa je to: „z okrepčanimi očmi?“

B. To je: skozi gledala, ki so tako umetno narejene, de se vsaka reč skozi nje veliko večji, in torej bolj natanjko vidi, kot z očmi.

Barbika. Stari oče! Naj tudi jez malo berem, naj.

Janezek. Jez bi tudi prosil, pa še ne znam več kot: bi, bu, be, bo, ba.

B. Le pridno se uči, boš že tudi ti kmalo tako znal, kot Barbika. No, le beri, Barbika! in sicer tukej le. (Ji s perstam pokaže.)

Barbika (bere:) — — „svitloba preteče v sekundi, ki je 60. del minute, čez 40.000 milj; — pride tedej od sonca do nas v 8 minutah, de vidimo po tem takim še 8 minut potem, ko je že iz-za gore prišlo.“ (Vsi otroci se zlo čudijo.)

B. Predzadnjiga odstavka bi vi ne zamogli prav razumeti. Barbika! kar poslednjiga beri.

Barbika (bere:) „O človek! kadar koli vidiš sonce izhajati, ali za Božjo gnado iti, ali kadar se koli na-nj ozreš, povzdigni svoje sercé s hvaležnostjo do stvarnika, ki ga je dal; sonce ti oznanuje Gospodovo vsigamogočnost, modrost in dobrotljivost, — ti oznanuje Božjo čast! — Tudi Očeta, od kteriga vse dobro pride, imenuje Zveličar: Očeta svitlobe!“

B. Ohranite pridni otroci! vse to v pameti in v sercu. — Zdaj mi pa spet eno lepo zakrožite.

(Zapojajo „Veselja dom“ in se še le zvečer razidejo.)

Ne pozabi svojiga rodú.

Že marsikteriga vojaka (soldata), ki je bil sam kmetiškiga rodú, sim slišal nad kakim kmetam ali pa nad kmetiškim novincam, ki ga je po vojaško vadal, zaničljivo zarežati: Ti zarobljeni „paver“ (kmet)! — To ni lepo. Ko-

liko gerje pa je to, kar bom zdaj povedal! — Undan se sprejo trije poterjeni vojaški novinci z enim mestnim čuvajem. Malo preveč so po Ljubljani razsajali. Čuvaj jih — kakor imajo povelje — prijazno posvari. Oni pa razkačeni: Ali morde misliš, de smo kakšni „pavri“? In vendar so bili še vsi trije v svoji, kmetiški obléki. Ali niso takó sami svojiga rodú zasramovali? Gotovo de. Kdor pa svoj rod zasramuje, in se svojiga praviga stanú, stanú svojih starjšev sramuje, ta je reven napihnjenec. Vse ga zaničuje. Človeka pa neimenitniga stanú, ki se ga ne sramuje, de si je lih visoko stopnjo časti dosegel, vse visoko spoštuje. Pravi bebec mora biti zarés gospod, ki ga je sram, de je kmetiškiga rodú. To je ravno čast, de se je po zaslužnji do večji časti povzdignil; zakaj po nezaslužnim mende takó še ni noben kmetiški otrok vikši časti zadobil. Kmetiški otroci! ne pozabite tedaj nikoli svojiga rodú, bodite že, kar si bodi.

— v —

Kakó so miši drevju škodljive?

Miši ne le vsejane peške včasi vse čisto požró, ampak tudi odrašenim drevescam v vertni šoli korenine tako pogrizejo, de pomladi vse odpadejo in več ne rastejo. Podgane pa tudi včasi clo veliko drevje, posebno če je blizo poslopja, tako po koreninah ogrizejo, de se mora posušiti. Kako majhno žlahtno drevo tako obvarvaš, če okoli njega nagostim bezgovih količev nabiješ, katerih miši in podgane zavoljo grenkote nikoli ne prejedo.

(Kr. vertnar.)

Smešnica.

Županovi so ravno južinali, ko sosed v hišo stopi: „Bog žegnaj! — „Bog lonaj; pa se vsedite k njam in založite malo žgancov.“ — „Hvala.“ — „Boste potlej hvalili, kadar odjeste.“ — „Lepa hvala.“ — „To je žlica; vsedite se.“ — „Prav lepo zahvalim; nisim potreben.“ Sosed je mislil, da ga bodo še enkrat klicali. Ker se pa ne zgodi, vpraša čez nekoliko časa: „Kaj ste že poprej rekli?“ — „Da bi šli jést z nami.“ — „Naj pa bo“, pravi sosed in meče žgance v sé, da je strah.

Zastavica.

Zakaj petelin miži, ko pôje?

Zato, ker iz glave zna